

CULTURA CREȘTINĂ

APARE, CU ESCEPTIA LUNILOR IULIE ȘI
AUGUST, LA 10 ȘI 25 n. A FIECĂREI LUNI.

Abonamente:
Pe un an: cor. 10.
Pe 1/2 an: cor. 5.
În străin.: cor. 12.
Numărul 50 bani.

REDACȚIA:
Dr. Ioan Sâmpăleanu, Stefan
Roșianu, Dr. Victor Macaveiu,
Dr. Alexandru Nicolescu și
Dr. Alexandru Rusu.

Redacția și Admi-
nistrația: »Cultura
Creștină«. Blaj—
Balázsfalva.

Cultul euharistic.

Adorarea sfintei persoane a lui Isus Hristos a fost nu numai o poruncă, ci și o ocupațiune foarte plăcută a sufletelor creștine din toate vremile; a fost o datorință simțită și firească. Incepând cu anii vieții lui Isus, și până astăzi, — El pururea și-a avut adoratorii săi devotați. Până eră pe pământ îl adorau învățăceii săi, și alții, între cari cu tot dreptul ne aducem aminte de adorația profundă a Apostolului Ioan și a Mariei Magdalene. Ba chiar și Vergura Maria adora pe Fiul seu. Adorația lor izvorea din credința și convingerea, că Isus este o persoană supraomenească, coborită din cer, că El este Fiul lui Dumnezeu, ba Dumnezeu însuș.

Înălțându-se Isus la cer, figura lui s'a spălătăcit în memoria oamenilor, iară aceștia și-au întors atunci privirea mai cu deadinsul spre sfânta Euharistie, în care regăseau tot aceeaș persoană dumnezească, pe însuș Isus Hristos. Precum soarele, răsărind dimineața, se înalță tot mai în sus peste norii, cari trec, așa Isus, răsărind în sfânta Euharistie, se înalță tot mai sus peste veacurile trecătoare, iar astăzi, ca un soare preastrălucit, își revarsă din sfânta Euharistie razele sale peste întreg pământul. Dar, precum soarele uneori încălzește mai tare, alteori mai puțin, așa și Impăratul euharistic în unele veacuri aprinde milioane de suflete, alteori însă — pentru nepăsarea oamenilor — se învăluie într'o lumină neapropiată, care îl ascunde dinaintea ochilor. Și așa se pare, că veacul al XX-lea, pe care mulți îl numesc veacul euharistic, este o vreme, când figura și personalitatea lui Isus, celui din sfânta Euharistie, se desface din nepătrunsul său mister, arătându-ni-se mai lu-

minoasă și mai caldă, nu numai ca icoană, ci și ca adevăr și realitate. Da, veacul nostru e un veac plin de lumină. Vremile viitoare vor ști aprepți după cuviință curentul acela puternic, nutrit prin reuniunile euharistice, căldura aceea a sufletelor însetate după zilnica împărtașanie, și cu deosebire focul acela mare al iubirii euharistice, care ne mai putând fi înăbușit, izburnește cu flacări uriașe, când într'un loc, când într'altul — în forma congreselor euharistice. — Și cum sufletul oamenilor de astăzi este așa de întunecos, ca o noapte înegurată, așa de sterp, ca pustiul Saharei, și așa de friguros, ca zonele ghețoase, căci ei au pierdut din vedere pe Isus, soarele sufletului lor: mii și mii aleargă cu sete la acelea congrese, ca la un foc mare, ca să se lumineze, să se încălzească, și să se întărească spre o vieată mai conștie de sine.

Nu va fi fără interes, să spicuim ceva din istoria congreselor euharistice. Cel dintâiu congres euharistic s'a ținut în Franța, în orașul Lille, la anul 1881, la inițiativa prelatului Segur. Au fost de față mulți episcopi și au fost reprezentate multe țări: Spania, Olanda, Belgia, Austro-Ungaria, Elveția, Mexico ș. a. Al doilea congres s'a ținut tot în Franța, în orașul Avignon la 1882. Al treilea s'a ținut în orașul belgian Lüttich la 1883. Al patrulea a fost în Freiburg la 1885; al cincilea în Toulon la 1886; al șaselea în Paris la 1888. S'au mai ținut congrese euharistice în Anvers la anul 1890; în Neapol la 1891; în Valencia; în Reims; în Turin la anul 1894; în Milano la 1895; în orașul italian Orvieto la 1896. S'a ținut un congres euharistic și în Ierusalim, unde au fost de față și mulți patriarhi gr.-orientali. Congresul acesta l-a prezidat mitropolitul Langérieroux ca trimis special al Pontificelui Leon al XIII-lea. Aici s'au făcut și unele încercări pentru unirea celor două biserici învrăjbite. La 1898 a fost congres euharistic în Bruxelles; la 1899 în Lourdes; la 1901 în Anger; la 1905 în Roma; la 1906 în Tournai; la 1907 în Metz; la 1908 în Londra; la 1909 în Köln; la 1910 în Montreal; iar ultimul congres euharistic internațional s'a ținut în toamna trecută în Madrid, capitala Spaniei. Congresele mai vechi au fost mai simple, dar cu cât sunt mai aproape de noi, cu atât devin mai pompoase și mai puternice în mărimea și strălucirea lor. — În timpul din urmă ele au devenit chiar evenimente mari, pe cari istoria nu poate să nu le înregistreze.

În anul 1912 congresul euharistic internațional se va ține la Viena. Deja de pe acum, se fac pregătiri mari pentru acest congres, care cu nimic nu va rămâne înapoia celorlalte. — Toate popoarele catolice ale monarhiei fac pregătiri pentru a se înfățișa la acest congres, și a'și depune omajul adorațiunii lor înaintea sfintei Euharistii. — Insuș Majestatea Sa Monarhul nostru va fi patronul acestui congres, la care a promis, că va lua parte și în persoană.

Vedem dar, că în țările apusene cultul sfintei Euharistii este un curent puternic, care străbate toate păturile societății omenesti, și sub presiunea căruia se prostern spre adorare nu numai sufletele simple ale poporului de rând, ci se îndoie și genunchii învățaților, și cu zmerenie își pleacă fruntea domnitorii pământului.

Cum însă biserica noastră, fiind unită cu biserica Romei, este un ram viu al ei, ar trebui, ca suflarea curentului euharistic să ne atingă și să ne înflăcăreze și pe noi. Cu durere vedem însă, că în aceasta privință între apuseni și între noi este o deosebire izbitoare.

În Apus, sf. Euharistie este un centru, a căruia însemnatate trăiește în conștiința publică, și în jurul căruia se grupează toate celelalte acțiuni religioase, prin ținuta conștie a celor ce le săvârșesc; ba chiar și vieța profană a multor preoți și credincioși din sf. Euharistie își soarbe înțelepciunea, carea le întocmește felul de-a trăi. — Și de aceasta nu avem să ne mirăm. Doar Mântuitorul Isus a zis: „Cel ce mănăcă trupul meu și beă sângele meu, rămâne întru mine, și eu întru el“. (Ioan 6, 57). Iar în bisericile apusenilor trupul și sângele Domnului zilnic se gustă de mii și mii de oameni: ce e mai firesc dară, decât ca Hristos să fie întru dânșii, și dânșii întru Hristos!

În biserica orientală, în timpul de față, încă nu putem vorbi despre un anume cult euharistic, macar că ritul nostru nu este dujmănos unui astfel de cult. Curios fenomen este, că până când biserica orientală stă în legătură canonică cu biserica Romei, vieța ei religioasă înflorește uimitor, și chiar și cultul sfintei Euharistii și-a aflat un aprins luptător în persoana sfântului Ioan Gurădeaur, care pentru aceasta a și fost numit de biserica romană: Doctor eucharisticus. Indată ce însă ea se rumpe de Roma, — sau dacă cuiva așa îi place (contrar adevărului istoric), Roma se rumpe de ea — vieța religioasă deodată devine stearpă, tradiția vechilor mișcări religioase se întrerumpe, și

între sfta Euharistie și sufletele preoților și-a credincioșilor se pune ca un zid chinez o crassă indiferență și nepăsare, care de-atâtea sute de ani ține și astăzi în biserica orientală, și împotriva căreia grea lupta avem de purtat și noi, cei uniți cu Roma. — În aceeași vreme în biserica Romei tradiția vechei religiozități, cu toate timpurile de decadință și nenorocire, s'a continuat până în ziua de astăzi. Acest fenomen nu se poate explica numai prin „împrejurările nefavorabile“, între cari s'a aflat biserica orientală, căci în urma urmelor biserica nu se cârmuiește de „împrejurări“, ci de puterea ei lăuntrică, așezată în ea de Mirele ei, Mântuitorul! . . .

Astfel dară, dacă în biserica noastră unită cu Roma, în viața noastră religioasă, deci și în cultul sfintei Euharistii, stăpânește încă o indiferență mare, aceasta nu este într'atâta din vina noastră, cât mai mult din vina acelorora, cari la 1054 au rupt legătura canonică cu Roma, despărțind și ramul românesc dela trunchiul verde al bisericii romane. Cred însă, că 200 de ani e destulă vreme, ca în sânul bisericii să se simțească regenerarea și o viață nouă, și prin urmare și un cult euharistic mai întins și mai conștiu de sine. Ce vedem însă? Cu durere trebuie să constatăm că, deși în multe direcții se sparge ghiata indiferenței religioase, în ce privește cultul euharistic nici o mișcare nu se ivește, nici un pas de apropiere conștie cătră intemnițatul Rob al sfintei Euharistii! Abia în timpul mai nou se îndrumă tinerii leviți ai seminarului blăjan pe calea adorațiunilor euharistice: dar marea massă a credincioșilor, fără deosebire de inteligență și cultură, nimic nu știe despre vre-un cult special, datorit sfintei Euharistii¹⁾.

S'ar putea aștepta, ca baremi preoții să fie cu atențiunea cuvenită cătră Isusul euharistic. Dar preoțimea noastră de regulă nu-și prea bate capul cu prezența reală a lui Isus sub speciile pâinii și-a vinului. Să ne aducem numai aminte de profanizarea sftii Euharistii, care se întâmplă sau prin păstrarea ei în loc nepotrivit, sau prin administrarea fără grijă a sftii Taine, sau prin starea dezolată în care se află în unele biserici,

¹⁾ Inceputurile frumoase și conștiente cu reuniunea de misiuni, cu reuniunile pentru înfrumșetarea bisericilor materiali și ale Spiritului Sfânt, cu înființarea de societăți studentești și chiar de elevi ai școlilor elementari, pentru de a se mărturisi și cuminecă mai des, și apostolia ce o fac clericii conșiși — sunt garanță suficientă despre un viitor mai luminos în ce privește grija și adorarea Preasfintei Euharistii. N. R.

neavând nici baremi un sălaș cuviincios. Pentru lucruri de ordin profan sunt bani destui, dar pentru un modest tabernacul nu se prea jertfește.

Dar și dacă acestea dureroase stări de lucruri nusunt generale, totuș pot să afirm, că e generală acea purtare a preoților, că deneagă Impăratului euharistic chiar și celea mai elementare semne de complezanță. Oare nu este însuș Isus de față în s. Euharistic? Oare nu persoana lui dumnezească locuiește pe masa altarului, în trup și sânge, cu dumnezeirea și omenirea lui? . . . Oare nu este Isusul euharistic Stăpânul nostru, în deosebi al preoților? Oare nu e El Mirele sufletului nostru? Oare nu este între noi o legătură strânsă de iubire; și oare nu iubirea îl ține pe altar? Cum de întră dar preotul cu atâta indiferență în biserică, pentru ce nu dă nici o atențiune s. Euharistiei, ci cel mult numai icoanei de pe tetrapod? Pentru ce, intrând în altar nu se proșterne pe-o clipă în fața Tainei celei preamărite, ori baremi să-și facă o cruce cu toată evlavia inimei sale? Pentru ce umblă preotul cu atâta răceală pe lângă masa s. altar, întorcându-se de multeori cu spatele cătră tabernacul fără a cere trebuința și rubrica, și povestind cu glas tare cu alții și râzând, — ori, dacă aceasta nu o face, suferind ca credincioșii sfârșindu-se s. Liturghie, să-și depună sfiala și să întindă povești răsunătoare în biserică?! . . .

Oare nu ating toate acestea în chip dureros dumnezeasca inimă a Mântuitorului Isus? . . . Nu e destul, că așa de rar îl primim în inimă, cuminecându-ne, noi îl facem încă și mai străin în mijlocul nostru, ignorându-l! Se potrivesc la noi cuvintele sfântului Ioan Botezătorul: „In mijlocul vostru stă, pe carele voi nu-l știți“.

Dacă noi credem în prezența reală a lui Isus în s. Euharistic, pentru ce nu ne vine în minte să-l mai cercetăm, adorându-l, și afară de timpul liturgic?! In năcazuri și lipse, în luptele și stăruințele noastre desvoltăm uneori un zel admirabil: ne zbatem în dreapta și în stânga, ca să ajungem la rezultat: dar a ne conrede cauza Impăratului euharistic, și a ne sfătui cu El în liniștea grăitoare a unei biserici, la lumina candeliei pururea arzânde, — simbol al nestânsei iubiri euharistice — o, aceasta e dejă prea mult pentru noi! Macar, că Isus nu înzadar a zis: „Iată eu cu voi sunt până la capătul veacului“ (Mat. 28, 20); și pentru ajutorarea noastră a zis el: „Nu vă voi lăsa pe voi orfani, ci voi veni la voi“ (Ioan 14, 18).

Ce să mai zicem despre mulțimea credincioșilor, care cea mai mare parte nici idee nu are despre aceea, că există un cult al sfintei Euharistii. Neavând credincioșii idei precise despre s. Euharistie, nici nu doresc să se cuminece. Ignoti nulla cupido.

Dar fiindcă vieața religioasă a unui popor atârnă mai ales dela aceea, cum știe să se folosească de sfintele Taine ale bisericii, în deosebi de sfânta cuminecare, preoțimea are datorință a lumina poporul despre esența s. Euharistii, și a da oarecare răspuns, fie cât de slab, decretului papal „Sacra Tridentina Synodus“, edat de Pius X-lea în anul 1905 — despre cuminecarea deasă: aducându-și aminte de amenințarea Mântuitorului Isus: „De nu veți mânca trupul Fiului omenesc și de nu veți bea sângele lui, *nu veți avea vieață întru voi.* (Ioan 6, 54). Altcum zadarnice vor fi toate năzuințele noastre, dacă cultul s. Euharistii îl neglijăm, căci atunci *vieață* nu va fi, și se va adevêri constatarea profetului Ieremia (Pl. 4, 4): „Lipitu-s'a limba sugătorului de gătlejul lui pentru sete; pruncii au cerut *pâne*, nu este cine să frângă lor“.

Acum e timpul suprem, ca să ne reculegem. Acum e vremea, ca să deschidem larg ușile altarului, și să lăsăm să se reverse lumina și căldura binefăcătoare a sfintei Euharistii în pământul însetat al sufletelor mulțimei; să ridicăm vălul de pe Taina aceasta mare, și să arătăm poporului, prin pildă și cuvânt, că „în mijlocul nostru stă, pe carele noi nu-l știm“, însuș Isus Hristos, Dumnezeuul nostru. Să le spunem, că fie corabia bisericii și-a neamului nostru cât de bătută de furtuni, până e Isus într'ânsa — în s. Euharistie, și până ce noi mereu îl trezim din somnul său euharistic, cu strigătele noastre: valurile și furtunile se vor zdrobi de energia și puterea vieții noastre. . .

La toamna viitoare în cetatea împărătească a Vienei vor fi serbări, ca și cari Viena de mult n'a mai văzut — ori poate n'a văzut nici când. — Un glorios împărat încărunțit de anii cei mulți, nenumărați episcopi și preoți, număroși luptători ai științei și o uriașă mulțime de popor, cu zmerenie își va plecă genunchii spre a se închină Impăratului euharistic. Bare-mi de-am prinde și noi, din focul acesta puternic vre-o scânteie, pe care să o străpunem în toate inimile, și pe care să o păstrăm pururea vie, ca pe o garanță a vieții noastre religioase.

ALEXANDRU POP.

Condamnarea episcopului Ilie Iorest

(1640—1643).

După moartea lui Ghenadie II. întâmplată în 3 Septembrie 1640, în fruntea Bisericii românești de sub stăpânirea principatului ardelean a ajuns călugărul din Moldova Ilie Iorest. După o păstorire scurtă de trei ani acesta a fost depus, bătut cu nuiele și aruncat în temniță, de unde a eșit numai plătind 1000 de taleri, sumă destul de considerabilă pe timpul acela. Actele sinodului, care l-a judecat nu ni-s'au păstrat cum s'au păstrat d. p. actele sinodului, care l-a depus pe urmașul său din 1682, grecul Ioasaf, și astfel nu-i mirare, că istoricii români au cu privire la motivele condamnării lui păreri diferite. Cei vechi, cunoscând încercările și luptele calvinilor de a ne converti la legea lor, credeau, că Iorest a suferit pentru statornicia sa în credința ortodoxă. Șincai reproduce în Cronica Românilor la a. 1638 partea aceea din Analele lui Hermann, în care se spune, că Iorest în visitațiunile sale canonice „a făcut necurățiri“ și de aceea a fost pedepsit cu pierderea demnității vlădicești și a tuturor averilor; la anul 1643 însă, publicând diploma din 10 Octombrie, în care se cuprind grelele condiții de calvinizare puse episcopului și preoțimei române și în care se pomenesc și fărădelegile lui Iorest, zice: „dreptaceea lesne poți crede, că pe mitropolitul Bălgradului Elie Ioresti, despre care am cuvântat și la anul 1638 nu pentru bărfelile ce se scriu în diplomatul acesta l-au lăpădat din vlădicie ci pentru că n'a primit catehizmul despre carele voi vorbi la anul 1645 (catehizmul calvin tipărit la 1640, cu cheltuiala predicatorului aulic Gheorghe Csulai. N. Aut.) Căci toți protopopii și preoții aceia, cari în diplomat se scot de sub jurisdicția mitropolitului Ștefan Simion, erau calvini și aceia au osândit pe mitropolitul Ilie Ioresti.“ Părerea aceasta a rămas dominantă până în ziua de azi și astfel numitul vlădică e considerat ca un martir al Bisericii române ardelenne.

Cel dintâi dintre scriitorii români, care a negat martiriul lui Ilie Iorest a fost dr. Augustin Bunea. În volumul al doilea al „Chestiunilor din dreptul și istoria Bisericii române unite“ (p. 236—38) zice, că acesta a suferit pentru păcatele de cari vorbește Hermann în Analele sale, iar în „Vechile episcopii românești“ mergând și mai departe afirmă, că Iorest a fost

nu apărător, ci dușman al ortodoxiei, care „se îndepărtase cu învățături străine de credința cea adevărată, se împreunase cu ereticii și înșelă pe cei ce eră chemat a-i mântui, ucigându-le sufletele“ (p. 92). Atăcat fiind de d. T. Păcățian în scrierea „Istoriografi vechi și istoriografi noi“, în care crede, că Iorest și-a păstorit bine și cu credință Biserica, apărându-o cu energie contra atacurilor grele, ce se îndreptau pe vremea lui în contra ei, și că tocmai aceasta i-a fost pierzarea (p. 143), Bunea revine din nou asupra chestiunii în „Ierarchia Românilor din Ardeal și Ungaria“ numindu-l pe Iorest „om stricat“ (p. 244) și „om de nimica“, care a avut o vieață atât de „destrăbălată și scandaloasă“ (p. 245), încât a trebuit să fie depus și condamnat conform legilor aspre de atunci. Avem astfel privitor la persoana vlădicului Iorest două păreri diametral opuse. O rezolvire definitivă a chestiunii e deocamdată, lipsindu-ne documentele necesare, imposibilă. Articolul acesta are astfel menirea de-a aduce în discuție nu date necunoscute, ci câteva puncte de vedere noi, cari vor lămuri, cred, unele împrejurări asupra cărora nu s'a stăruit în de-ajuns.

Documentele pe cari își întemeiază canonicul Bunea părerea privitoare la vieața desfrânată alui Iorest sunt: Analele lui Hermann, un fragment din cronica sasului Haner, reprodus de Cipar în „Arhivul pentru filologie și istorie“ (p. 629) și diploma principelui Gheorghe Rákoczy I. din 10 Octomvrie 1640. Hermann scrie: „In 1638 Mateiu Vodă, au comandat lui Rakoți pe un călugăr (anume Elie Iorest) ca să fie vlădică Românilor (din Ardeal). Acesta în visitații au făcut necurății; au poruncit de i-au desbrăcat și așa gol cu nuele i-au bătut afară din Bălgrad (1643) și i-au luat pe sama fiscului toate bunurile“. Același lucru îl spune cu alte cuvinte și Haner, înșirând mai amănunțit crimele lui Iorest: *tempore visitationis ecclesiarum sibi subiectarum non officia pii pastoris et prudentis episcopi sed malitiosi nebulonis officia implebat, depravatissimamque vitam intus et extus satisprodebat. Cum junioribus enim poporum aliorumque liberalioris formae mulierculis Valachorum abominandam exercebat libidinem*“. Tot așa vorbește și diploma din 10 Octomvrie 1643, care adaugă apoi, că s'a adunat sinod general, care a constatat „ex certis et plurimis fassionibus, medio authenticorum capitularium simul ac aliorum credibilium personalium collectis“, că vlădica e vinovat și astfel a fost depus și dat pe mâna potestății civile, ca să-l pedepsească cum se cuvine (Cipar, Arhiv, p. 628 urm.).

Nici Hermann și nici Haner, nu ne oferă garanța suficientă, că ar fi fost bine informați, pentrucă celea câteva rânduri reproduse cuprind mari greșeli istorice. *Ilie Iorest n'a putut fi recomandat la episcopia Ardealului în 1638, deoarece atunci demnitatea vlădicească o avea Ghenadie II., mort numai în 3 Septembrie 1640.* Mai departe *moldoveanul Iorest n'a fost și n'a putut fi recomandat de Mateiu Basarab, voevodul Munteniei, ci de Vas. Lupu, voevodul Moldovei.* Contemporanul Ștefan Katona Geleji, superintendentul calvin, care s'a interesat foarte mult de alegerea urmașului lui Ghenadie II. ne spune expres, că Mateiu Basarab a protestat contra denumirii lui Iorest, zicând, că nu se cuvine a da vlădicia unui om, care vine dintr-o țară dușmană principelui¹⁾. Mateiu Basarab l'a recomandat, probabil, pe Meletie Macedoneanul. Astfel afirmațiile acestor doi cronicari trebuiesc primite cu rezerva cuvenită²⁾.

Rămâne deci, ca cel mai puternic argument pentru dovedirea vieții desfrânate a vlădicului, diploma din 10 Octombrie 1643 alui Gh. Rákoczy, care spune, că s'a ținut sobor din protopopii și preoții români și sârbi, cari convingându-se de vinovăția lui l-a depus din vlădicie. Mare importanță nu i-se poate da nici acestei diplome. Trebuie să ținem seamă de împrejurarea, că Iorest era din toate părțile încunjurat de dușmani. Superintendentele Geleji l-a sprijinit în 1640 pe Meletie Macedoneanul și a declarat însuș, că regretă de-

¹⁾ »Máthé Vajda ő nagysága írja, hogy Moldvából értette hogy jöttek valamí kaluggerek ki, kik a püspökséget sollicitálják és azért írja, hogy akárki meggondolhatja ha illik-e olyannak adni, aki azok közül jött ki, akik nagyságodnak nem jóakarói«. Scrisoarea lui Geleji din 8 Octombrie 1640 (după alegerea lui Iorest!) către Rákoczy, în Uj Magyar Muzeum din 1859 vol I. p. 223—24. Bunea atât în »Vechile episcopii« cât și în »Ierarhia Românilor« zice, că Iorest a fost recomandat de Mateiu Basarab.

²⁾ Despre Haner știm din altă scriere a sa, că era un luteran fanatic și scria cu mult dispreț atât despre catolici cât și despre ortodoxi. Așa d. p. în »Historia ecclesiarum transylvanicarum«, Francofurti et Lipsiae, 1694. p. 142 pe papa Leo X, îl numește în batjocură »alter Deus in terris; ecclesiae sponsus, Leo de tribu Iuda, merculus Davidis, magistratus divini vicarius, potestatis omnis in coelis et in terris dominus«; la p. 191 scrie despre episcopul rom.-catolic al Ardealului Ioan Statilio »natione dalmata, vita insignis Epicuri de grege porcus«, iar la p. 205 vorbind de traducerea grecească a catehismului luteran (Brașov 1544) zice »solí Valachi nihil de hoc lumine participabant, quorum sacrificuli nimis indocti et vix cantiunculas suas consuetas legere valentes novos ritus et dogmata respuebant...«

numirea unui moldovean în scaunul episcopesc (az oláh püs-pökséget látom nagyságod kinek adta nagyságod kegyelmessége, csak azt bánom hogy moldvai). Preoții români încă erau contra lui, stăruind la început pentru protopopul Hațegului, iar mai târziu pentru călugărul din mănăstirea Bălgradului Simion Ștefan¹⁾. Trebuie să știm apoi, că în 1642 s'a ținut la Iași marele sobor de condamnare a doctrinelor calvine ale lui Ciril Lucaris și că Iorest avea și în timpul acesta legături strânse cu preoțimea din Moldova²⁾; că Simion Ștefan, care avea încă din 1640 ambiții de vlădicie, bucurându-se de simpatiile deosebite ale clerului român, petrecea în Alba-Iulia și aștepta numai momentul potrivit ca să poată ajunge în posesiunea unei mitre episcopesci, că acesta s'a arătat gata a face tot ce-i porunciau calvinii, în interesul propagării reformațiunii între Români, pe cari i-a păstorit 10 ani fără hirotonire; că Mateiu Basarab, dușmanul lui Vasile Lupu, a privit cum s'a spus, cu ochi răi preferirea călugărului moldovean; că în sfârșit, Iorest nu eră aplicat a satisface dorințelor proselitismului principelui și superintendentului. Nefiind deci vlădica pe placul nici al principelui, nici al lui Geleji și Csulai, nici al preoților români și nici alui Mateiu Basarab, ne putem explica ușor râvna, cu cari s'au adunat „dovezile“ necesare, ca să poată fi depus din partea unui sobor, silit a lucra după cum porunceă principele. Iorest a fost aruncat în temniță, unde avea să petreacă până la plătirea pedepsei de 1000 de taleri, pe cari s'a îndurat a-i împrumută, după nouă luni de zile, pe lângă chezașia alor 24 de persoane, principele însuși. Astfel se reîntoarce în Moldova, de unde înzestrat cu scrisori de recomandăție iscălite de egumenii mănăstirilor Putna, Moldavița, Slatina și Bistrița și de arhieriei țării, a plecat în vara anului 1645 la curtea țarului Rusiei, după milă, ca să-i poată plăti lui Rákoczy miia de taleri. O dovadă mai mult, că Iorest „n'a putut fi un stricat și un netrebnic, odată ce întreg clerul moldovenesc din acel timp îi luă în scris apărarea“³⁾.

Astfel e mai probabilă părerea acelor, cari susțin, că Iorest a pățimit pentru stărnicia sa în credința ortodoxă. Și

¹⁾ Scrisorile din 13 și 21 Septembrie 1640 ale lui Geleji. Uj magyar Muzéum, vol. cit. p. 206—207 și 211.

²⁾ Iorga, Documente românești din arhivele Bistriței. București 1899 vol. I. p. 76.

³⁾ Iorga, Istoria Bisericii române. Vălenii de munte 1908, I, 325.

de fapt nu avem nici o dovadă, că acesta ar fi făcut calvinismului concesiile înșămnate. Bunea, ca să probeze, că Iorest a fost o unealtă a proselitismului se provoacă la cuvintele din 10 Octomvrie 1643, în care se spune, că a fost denumit „juxta quaedam sibi praescripta“. Sub „prescriptele“ acestea la nici un caz nu trebuie, nu putem înțelege condițiile cunoscute puse lui Simion Ștefan, și nici acelea propuse de Geleji, lui Rákoczy, în scrisoarea din 22 Septemvrie 1640¹⁾. Superintendentele însuși zice, că deocamdată se îndestulește, dacă va afla o persoană, care primind demnitatea vlădicească, ar promite, că va elimina superstițiile din ceremonialul religios românesc, fiindcă, zice el, nu se află în întreg clerul român nimenia, care să fie aplicat a-și schimba credința răsăriteană „in fundamentalibus“. Un astfel de episcop ar fi excomunicat din partea patriarhului și poporul s'ar resvrăti și nu l'ar recunoaște²⁾. Despre condițiile, pe lângă cari a fost denumit Iorest, ne putem face o idee corectă, cetind cu atenție diploma din 30 Septemvrie 1641, prin care Avram Burdanfalvi a fost așezat în fruntea bisericilor românești din comitatul Bihorului (ca episcop!). Acestuia i-s'a impus atârnarea de superintendentele calvin³⁾ și, mai deaproape, de seniorii (protopopii) din comitat și predicarea în românește a cuvântului dumnezeesc⁴⁾.

Condițiile celea multe și grele, cari au făcut din Biserica românească un monstru, au fost puse episcopului și clerului român, numai după alungarea lui Iorest, când scaunul arhieresc a fost ocupat de Simion Ștefan, candidatul din 1640. Că lui Iorest nu i-au fost puse condițiile grele, pe cari le citim în diploma din 10 Octomvrie 1643, se vede evident din diploma

¹⁾ Uj Magyar Muzeum, vol. cit. p. 216 --218.

²⁾ Scrisoarea din 24 Septemvrie. »Nem lelhettem meg olyat, aki religioját in fundamentalibus változtassa; ez is (e vorba de Meletie Macedonianul) arra semmiképen sem mehet, mert ugy ötet excomunikálna a patriarcha, a vladikaságra felszenteltetni nem engedné, az oláhság is be nem venné, sőt ha közijek kimenne, ki tudja mi esnék rajta; így semmit sem efficalhatna; minékünk kegyelmes uram ugy tetszik, hogy elég ennyire venni elsöben, ha ezeket a superstitiokat a vak községgel elhagyathatnok...«
Ibide n, 214 --215.

³⁾ Toate bisericile românești din Ardeal erau puse sub jurisdicția superintendentului calvin, prin decretul din 9 Aprilie 1638. Bunea, mitropolitul Sava Brancovici. Blaj 1906, p. 32.

⁴⁾ N Dobrescu, Fragmente privitoare la ist. Bisericii române. Budapesta, 1905 p. 26--27.

aceluiaș principe de dto 8 Iulie 1647, prin care a confirmat protopopia lui Ioan Pop de Cichindeal peste câteva sate din țara Oltului, în care citim: „hogy a mely conditiokat ennek ellötte négy esztendővel (deci în 1645) elejékben adattunk és magok is bevöttek, azokat megtartsa“¹⁾, apoi din diploma lui Gh. Rákoczy II., de dto 15 Decembrie 1648, prin care l-a denumit pe Petru Csucsy protopop în protopopiatul Crișului, și în care se zice, că acesta e dator să observe condițiile puse clerului român înainte cu cinci ani (1643)²⁾.

Iorest a fost, înainte de-a veni în Ardeal, călugăr la mânăstirea Putna din Moldova, unde ortodoxia se păstră în forma cea mai curată, iar la vlădicie a fost recomandat de Vasile Lupu, un principe a cărui credință ortodoxă nu se poate trage la îndoială, care a fost toată vieța lui încunjurat de clerici și dignitari înalți bisericești din Orientul întreg, care a primit cu brațele deschise pe reprezentanții Bisericii sale la sinodul din Iași și care, în sfârșit, știa pe cine propune la vlădicia Ardealului. O alta garanță a statorniciei lui Iorest o aflăm în scrisoarea amintită, pe cari i-au dat-o căpeteniile bisericești din Moldova, cu prilejul mergerei sale după milă la țarul Rusiei, Alexie Alexandrovici³⁾.

Cum am spus la începutul articolului, n'am avut de gând să resolv definitiv chestiunea. Am voit numai să aduc câteva puncte de vedere noi, cari pot contribui într-o câtva la stabilirea adevărului istoric.

ZENOVE PÂCLIȘAN.

Deosebirea numerică a păcatelor.

(II).

Regula II. Deosebirea numerică a păcatelor atârnă și de la *multiplicitatea* lucrărilor omenești *moralmente întrerupe.*

Când lucrările omenești sunt întrerupte, așa că *una* nu e *cealaltă*, avem un număr mai mare de lucrări omenești; și astfel un număr mai mare de păcate, decumva lucrările sunt imorale.

¹⁾ »Răvașul« din 1911, nr. 12.

²⁾ Márki Sándor, Aradvármegye és Arad szab. kir. város története. II-ik rész. Arad, 1815, p. 237.

³⁾ Scrisoarea a fost tradusă și publicată de ep. Melchisedec în Analele Acad. rom. seria II, vol. XII, p. 62--63.

Nu vor fi așadară păcatele deosebite după număr când *aceeaș* lucrare umană imorală se perpetuiază; când actul următor nu e decât continuarea celui precedent ¹⁾).

Sluga care fură astăzi câțiva floreni uitați pe masa stăpânului și preste câțava vreme fură iară, fără să fi plănuit acest furt anume, e vinovat de *două* păcate.

Furturile — o spune judecata sănătoasă — n'au legătură între sine; unul nu poate fi considerat drept continuarea celui'alt.

Și regula aceasta trebuie aplicată lucrărilor omenești interne și externe.

A. Lucrările omenești interne se socotesc de întrerupte:

a) când voința, după ce s'a desfătat în un cuget oarecare păcătos il retractează sau respinge ce e drept prin un act contrar de-a voinții, dar mai târziu se ocupă cu el iarăș;

b) când voința încetează deocamdată a se ocupa cu gândul acela, întorcându-și atențiunea într'altă parte, dar mai târziu reia firul ideilor plăcute, dăpănat în minte ²⁾).

Satana ispitește pe cineva să fure un obiect prețios. Ascultă. Când vreă să esecute planul o voce internă îi strigă, nici furii nu vor moșteni împărăția lui Dumnezeu. Ingrozit *respinge* ispita cu energie, propunând să rămână om cinstit. Mai târziu asaltându-l ispita de nou cu furie oarbă, cedează și fură cu toată împotrivirea conștiinții. Poate pricepe oricine că aci e vorba de *două* păcate. Plutind prin mintea cuiva o mulțime de chipuri scandaloase se desfătează în contemplarea lor. Urându-i-se dela o vreme sau obosindu-se sau având de isprăvit ceva afacere urgentă, le *dimite* pur și simplu, fără de-a le urgisi de altcum. După câțava vreme oaspeții nedoriți se re'ntorc, dându-i un nou rendezvous. Numai decât îi primește iarăși cu bucurie, ca pe niște vechi cunoștințe. Evident că avem de-a face iarăș cu *două* păcate, numerice deosebite. Acestea două exemple ilustrează regula de sub a și b.

c) Lucrările omenești interne se socotesc de întrerupte, când dela o lucrare la alta trece un *interval considerabil de timp* ³⁾. E greu să determini *câtă* distanță de timp să cere la adecă, pentruca lucrările interne să le poți socoti factice întrerupte. Ca să putem da o soluție mulțumitoare, fie-ne permis să ne foiosim

¹⁾ Gury, Compendium theol. mor. vol. I. pag. 146, nr. 161.

²⁾ Gury, ibidem, et S. Alfonso, teol. mor. lib. 5. nr. 39.

³⁾ Gury, ibidem.

iarăși de împărtirea actelor umane interne, în acte absolut interne și acte cari tind spre un efect extern, cum sunt »propunerile«, dorurile«.

a) Actele absolut interne se întrerup foarte ușor. Un interval de timp cât de scurt rupe înlanțuirea lor multiplicându-le. Explicarea ni-o dă însăș natura acestor acte, procesul lor fiziologic. Ele trăesc numai în internul voinții. Deci pentru ca să capete ființă și să aibă forma deplină e destul să emaneză din voință, căci numai decât își și au eul lor propriu complet. Fiindcă așa-dară astfel de acte interne (desfătări necurate, uri, dușmăanii, judecăți temerare. îndoieli despre credință, necredință, desperare etc.), pot emana din voință în scurt timp multe, *mare* poate să fie, în timp relative destul de scurt, și numărul păcatelor absolut interne¹⁾. Ilustrez teoria cu următorul caz. Un tinăr oarecare desfrânat se preumblă pe stradele orașului și n'are altceva bun de isprăvit, decât să se desfăteze în chip neiertat de orice persoană de sex divers. Din reveriile lui îl scoate un prețin intim, cu care stă da vorbă mai mult timp, abătându-i-se gândurile la lucruri mai serioase. Depărtându-se amicul, își continuă drumul, având răgaz să admire obiectele expuse în vitrinele prăvăliilor. Intre acelea zărește o pictură imorală, care redeșteaptă seria cugetelor destrăbălate de mai înainte. Ar continua să mediteză dacă nu iar lovî urechile zgomotul unei bătăi. Aleargă la fața locului și face pace mai cu pumnul, mai cu vorba. Satisfăcut de succes pleacă în fine spre casă. Spre nenorocul lui, memoria îi revoacă de nou în minte ceva întâmplări scandaloase din trecut, de cari se înțelege că se bucură nespuse... Acest caz dovedește așa-dară, că cu tot intervalul mic de timp, păcatele interne se multiplică foarte ușor și foarte repede²⁾.

¹⁾ S. Alfonso, op. cit. nr. 37, p. 37. et Gury, ibidem, nr. 162.

²⁾ Bine să se însemne că vorbim de întreruperea *morală* și nu fizică a actelor umane interne. Nu totdeauna când există aceasta din urmă, există și cea dintâiu. Lugo având de bază întreruperea morală a actelor *externe* explică întreruperea morală a actelor *interne*, foarte frumos. În păcatul extern al batjocurii se conservă unitatea păcatului (avem adevăc tot un singur păcat), când batjocurile curg din gură, mănate de curentul aceleiași patimi. Din contra păcatul batjocurii se multiplică, când, depărtându-se persoana insultată de tine, încetezi cu invectivele, dar numai ca să le reiei din nou cu primul prilej când o întâmpini. Tot cam așa stăm și cu actele interne, spre pl. cu cugetul rușinos. Cugetul respectiv rămâne un *singur* păcat, de câtoroi obiectul păcătoș stăruie a fi *prezent* în minte, pen-trucă n'am avut spre p. intenția să-l delătur de acolo și numai întâmplător distrat fiind nu'i simt sau percep prezența. În cazul acesta rămâne deci în minte, acelaș obiect păcătoș, acelaș păcat. În tocmai cum rămâne prezentă și persoana pe care ai batjocorit-o, deși eventual în decursul batjocurii te-ai întors nițel și cătră alții să le spui ceva, reluând apoi numai decât firul hulirilor... Lugo, op. B. P. I. 577. nr. 652.

Imprejurarea aceasta s'ar părea că trebuie să dea mult de gândit preotului. Cum va putea el ști exact numărul acestor păcate? E justă observarea eruditului Iosif Frassinetti¹⁾, că cei răpiți de patimi, fie învățați, fie neînvațați, se încarcă de atâtea păcate, mai ales cu cugetul, că li-e aproape imposibil să afle nu numai numărul precis dar și cel probabil al acestora. Păcătuiesc și de câte 10, 20, 50 sau 100 ori pe zi, numai să li-se imbie ocazie. Cine deci poate avea memorie așa de puternică să afle numărul lor, și numai probabil? Vor putea spune, da, numărul *verosimil*; că au avut astfel de cugete *foarte adeseori* preste zi. Dar știre mai exactă nu putem aștepta.

Preotul prudent așadar se va mulțami cu regula S. Alfonso²⁾: »Penitentul trebuie să mărturisească, dacă poate, că de câteori a consimțit la păcat; dar dacă n'o poate face, pentrucă voința păcătoasă a perseverat în păcat multă vreme, va fi destul dacă va declara timpul cât a ținut și stăruit în voința lui ticăloasă«. Tamburini³⁾ lămurește regula: „Când timpul e destul de lung, pot să-l indic numai pe el, spunând spre p.: Am nutrit ură grea față de Petru o zi întreagă și am dorit să se descarce asupra capului său rele mari; am nutrit în suflet cugete necurate față de o fată în decurs de o lună...« Frassinetti⁴⁾ ne roagă pe baza aceluiaș principiu, să fim mulțamiți, dacă penitentul zice bună oară că în această lună, umblând pe stradă, și întâlnind diferite persoane, am căzut în cugete necurate și am stârnit adese în suflet pofta neiertate.

Va stirci cel mult, adaugă S. Alfonso⁵⁾, fost-au oare la mijloc pauze mai mari, când astfel de cugete nu l-au molestat de fel? Înțeleg, trecut-au zile, săptămâni sau luni, în decursul cărora a fost scăpat de această pacoste?⁶⁾

Am zis mai la deal, că actele aceste absolut interne se multiplică foarte repede. Trebuie să notez însă că în anumite cazuri pot dura destul de mult. Se întâmplă, când actul intern de dușmănie, mânia, invidie etc. izvoarește din o pasiune vehementă, așa că intensitatea lui e mare. La tot cazul însă e greu

¹⁾ Compendio della Teologia morale. Genova 1905, vol. II. pag. 84 nr. 9.

²⁾ Op. cit., vol. II. nr. 37, pag. 58.

³⁾ V. Ballerini, Opus theologicum-morale vol. I. pag. 577, nr. 650.

⁴⁾ Op. cit. vol. II. pag. 45, nr. 21.

⁵⁾ Op. și l. cit.

⁶⁾ Ballerini op. cit 579. nr. 653.

ca intensitatea unui astfel de act să treacă preste 2, sau maximum 3 ore. Deci, când cineva se acuză de păcate absolut interne, pornite din o pasiune fie chiar și vehementă, care l-ar fi mistuit zile întregi, va trebui să judecăm că nu l-au absorbit chiar toată ziua fără întrerupere, ci că preste zi s'au depărtat și iarăși s'au reîntors, făcându-l vinovat pe respectivul de mai multe păcate în decursul aceleiași zile¹⁾.

β) Ce privește »propunerile» sau »dorințele«, enunțăm cu în-vățații Salmanticensi²⁾, a căror opinie o adoptă și S. Alfonso³⁾, că timpul jertfit îndeletnicirilor zilnice obicinuite, cum e somnul, studiul, meseria, oficiul, etc. nu rumpe continuitatea propusului păcătos, — nu-l multiplică. Se socotește numai de întrerupere *ordinară*. Dacă întreruperea ar fi însă extraordinară, intervalul acesta de timp diferențiază, multiplică păcatul. Precizând regula aceasta frumoasă, S. Alfonso socotește de întrerupere extraordinară intervalul de trei zile. Mai exact își precizează punctul de vedere aceiași doctori de Salamanca⁴⁾, când spun, că întrerupere extraordinară poate fi și intervalul sau spațiul de o lună, săptămână, zi sau oră, după *calitatea* lucrărilor externe. Propusul de a ceti o carte, sau de a comite un furt mic poate încetă foarte ușor în intervalul unei ore. Pe când propusul de a calumnia pe altul din răzbunare, nu va încetă prin întreruperea cauzată de somn. În cazul dintâiu întreruperea e extraordinară; în al doilea ordinară. Repet, poate fi întrerupere extraordinară și intervalul de-o oră. Cu atât mai vârtos așadară intervalul de-o săptămână sau chiar o lună. În decursul unei luni propusul dintâiu al voinții se socotește cu tot dreptul abandonat și în chipul acesta al doilea propus: un nou păcat numerice deosebit. În un timp așa de lung, voința păcătoasă s'ar părea că încetează oarecum de sine.

În cazuri excepționale, nici chiar distanța unei luni, nu e în stare să întrerumpă primul propus al voinții. Câteva cazuri înșiră Tamburini în Methodus Contes. lib. 2. cap. 1. §. 6. nr. 36⁵⁾. Cineva tinde cursă dușmanului său de moarte, un an întreg; sau iubind nebunește, persecută o muiere oarecare doi ani de-arândul,

¹⁾ Ballerini, op. cit. vol. I. pag. 578. nr. 653.

²⁾ Ballerini, op. cit. vol. I. pag. 581. nr. 657.

³⁾ Theologia moralis vol. II, lib. 5. nr. 39.

⁴⁾ Ballerini, ibidem.

⁵⁾ Ballerini, op. cit. p. 584, nr. 662.

căutând mereu prilej să o poată ademeni. Aceștia, deși ar reînci propusul păcătos de multe ori, tot numai un păcat ar avea. E un singur păcat, pentru că toate propunerile ulterioare le stârnesc fără nouă deliberațiune sau chibzuire, ci numai direct în virtutea hotărârii dintâiu. Așa că între propunerile acestea, cari depind unul de altul este înlanțuire, *unitate*. Poate se va găsi cineva să reflecteze, că în pildele citate e vorbă de acte externe de a voinții, de fapte, și nu de simple propusuri. Ballerini îl previne, zicându-i¹⁾, că împrejurarea aceasta nu schimbă esența lucrului. Au doară respectivul nu poate medita mereu, și numai în internul sufletului său cum să-l prindă în cursă pe dușman, nu poate născoci sau aștepta mereu prilej binevenit și socoti în suflet că altă zi ar fi mai potrivită pentru executarea planului? Servească aceste pilde de cinosură în cazul dușmăniilor învechite și a pasiunilor, ce-l orbesc pe om așa de mult, cât nu numai nu se scapă de ele săptămâni, luni sau chiar ani de-a rândul, dar nici nu se pot mântui din cătușele lor, decât foarte cu greu. Ca regulă ordinară însă, termenul de o lună e prea destul pentru sporirea numărului păcatelor.

Observ în treacăt, că *propusurile* nu se întrerup, chiar și după interval de timp mai lung de o lună, nici în cazul când le-am *executat* deja întrucâtva, recurgând la ceva mijloace externe, cumpărând spre ex. arme, mituind persoane etc.²⁾ Aceeaș judecată o pronunțăm față de cel ce ține în mâni lucrul străin și nu vrea să restituie. S. Alfonso³⁾ predă lucrul astfel: »Cel ce propune să nu restituie lucrul străin și stărue în voința aceasta mereu, fie chiar și un an, comite un singur păcat; căci în deținerea, pe care n'ai retractat-o vre-odată, continuă încă eficacitatea voinții dintâi«.

B) La începutul regulei a doua a deosebirei numerice a a păcatelor s'a zis, că trebuie ilustrată mai deaproape atât în ce privește actele umane interne cât și actele umane externe. Să o vedem dară aplicată și la actele externe.

Voiu fi scurt!

Actele externe ale omului se socotesc moralmente întrerupte și astfel se compută păcate mai multe după număr.

a) în cazurile a și b de sub A. Acestea pot fi reduse la regula c, pe care o voiu cită îndată;

¹⁾ Op. cit. p. 584, nr. 662.

²⁾ Génicot, *Theologiae moralis institutiones* vol I. pag. 148, nr. 165

³⁾ Op. cit., nr. 40.

b) când acelea acte îmbrățișează obiecte *de altă și altă natură* deși eventual în același timp, spre p. sudalmă și bătaie;

c) când fiecare act extern, în butul, că succede imediat celui alt, e un ce complet și perfect, verificându-se va se zică regula I. expusă în articolul precedent. Când așadară îngrămădesc în accesul aceleiaș mâinii sudalmă preste sudalmă, batjocură peste batjocură, comit un *singur* păcat, din lipsa regulii de sub c).

Frassinetti¹⁾ notează și aci la actele externe, că penitenților răpiți de curente patimelor puternice, le va fi de multeori foarte greu, aproape imposibil, să indice numărul, fie și numai probabil, al păcatelor în cari au căzut așa de des. Vor putea spune însă numărul verosimil, zicând, că s'au făcut vinovați de cutari păcate cam toate zilele, de două sau trei ori pe săptămână etc. Din acest motiv va fi destul dacă o concubină sau prostituată declară, că în decurs de 5 sau 10 ani a trăit cu soțul în păcate, ca și când ar fi fost bărbatul său, sau că și-a vândut trupul cu orice prilej tuturora fără deosebire²⁾. Prostituata va adăugi cel mult păcatele mai neobicinuite (adulteriu, sacrilegiu, etc.). De la ambele se poate știrici, dacă au fost în acest restimp și intreruperi mai lungi pentru morb sau alt motiv. Din același motiv va fi destul dacă o persoană pătimașă va spune cât timp, câte săptămâni sau luni a conversat și schimbat mereu cu soții săi vorbe scandaloase.

Deci bine se mărturisește cel ce zice, că de 6 luni în continuu a schimbat vorbe imorale cu soții săi de lucru³⁾. Bine se mărturisește cel ce zice, că în anul acesta a întrelăsat ascultarea sf. liturgii mai în totdauna⁴⁾. Nu e deci bine dacă confesarul e din cale afară scrupulos. La mărturisirile săptămânale sau lunare e mai ușor să știricești numărul păcatelor grele. Nu e așa la mărturisirile anuale sau de pe mai mulți ani.

Dacă preoții vor aveă aceste două regule pururea înaintea ochilor sufletului, cred, că vor putea satisface datorinții lor de a îngrijii de *integritatea* sacramentului peninței, fiind judecători cât se poate de conștiențioși.

Dr. ALEXANDRU NICOLESCU.

¹⁾ Op. cit. pag. 34. nr. 9.

²⁾ Billuart (Paris, Victor Lecoffre), De sacramento Poenitentiae tom. IX-Diss VII. ar. 2 § 5.

³⁾ Frassinetti, op. cit. pag. 46.

⁴⁾ Frassinetti, op. cit. pag. 45.

Ținuta noastră în timpuri grele.

— Scrisoare. —

Iubite prietino, cuprinsul scrisoarei, ce mi-ai trimis în zilele trecute, mă îndeamnă să amân terminarea lucrului început, — să amân anume pe altă dată terminarea chestiunii despre pregătirea preotului la celebrarea sf. Liturghii și să mă ocup acum cu afacerea, carea te preocupă atât de intensiv, pentru care ești atât de îngrijorat și care a rupt din inima ta bună accente atât de dureroase, cât, cetindu-ți scrisul, m-am înduioșat până la lacrimi.

Nici nu mă încerc, iubite, să contrazic judecății tale și chipului de a vedea situația bisericii noastre, care e așa, cum o vezi și tu: grea din seamă afară și foarte precară. De aici mișcarea, ce se observă în toate părțile societății noastre și de aici armonia de gândire și simțire, cu care ne întâlnim în general și în presă și în conversațiile zilnice. Ai toată dreptatea, când spui, că biserica noastră, ca și alte biserici suferă mult în timpul prezent. Sufere pentru răutatea multor învățători, cari nutresc indiferentismul, materialismul și senzualismul. Sufere, când vede, că principiile singur mântuitoare ale Evangheliei se schimbă în mod ușoratic cu principiile lumii acesteia, când vede, cum se demoralizează fiii ei, înmulțându-se scandalele, batjocorindu-se virtutea, preamărindu-se păcatul, profanându-se isvoarele grației și desfundându-se fântânile fărădelegilor. Sufere biserica, când vede tineri îmbătrâniți, enervați și nedisciplinați și văzând cum se uscă și se scutură cununile de crin de pe capul fetelor. Sufere, văzând cum, de multe ori, toată iubirea slujitorilor ei e răsplătită cu ură, ce nu îmbucură nici pe cei mai detestabili păcătoși și nici tiranii cei mai fără inimă; suferă, văzând, cum lumea privește cu dispreț la preoți, îi preterează, calumniază și prețuiește mai puțin decât pe funcționarii statului, ori pe cei ai băncilor. Sufere biserica, văzând, cum scade sentimentul datoriei și al abnegațiunii chiar atunci, când ar trebui, să fie mai viu și mai puternic pentru apărarea și susținerea tuturor instituțiilor ei și mai ales pentru susținerea școlii, care are și chemarea de a împreună și susține legătura între familie și Casa Domnului.

Pe lângă acestea năcazuri, de cari au parte și alte biserici, biserica noastră mai este expusă acum și la alte suferințe și

îngrijorări, ce i-le pricinuieste hotărîrea de a-i lua, prin înființarea episcopiei gr-cat. maghiare, drepturi câștigate. Dacă se va realiza planul acesta, provincia noastră bisericească va fi perforată cum zici, și vor urmă ispite grele și ademeniri pe toată linia; iar de nu se va realiza, se vor deslănțui furiile întunecului asupra noastră, ne vor sğuduî, apăsă, perzecută, împiedecă în împlinirea datorințelor și vor îfundă, pe cât se va putea, izvoarele de traiu ale preoților. Oameni mici de suflet și profeti mincinoși vor propovăduî, că e o necesitate a ne acomodaî împrejurărilor, că e o imposibilitate a ținea piept cu oceanul turbat și nemilos și a trăi în întunerecul trist, ce ți-l poate procură dușmanul.

Cu tot, ce-mi scrii, mă împac, numai cu una nu, cu frica ce o ai pentru ziua de mâne. Ești prea timid. Și nu e bine, fiindcă un astfel de sentiment ușor poate duce la grele păcate. Eu te cunosc. Chiar pentru aceasta cred mult, că tu deja ai regretat afectul neplăcut, de care ai fost stăpănit în timpul scrierii epistolei. Doar tu ști, iubite, că afară de oameni mai e și Dumnezeu, care risipește cugetele celor mândri, pogoară de pe scaune pe cei puternici și ridică pe cei smeriți, care umple de bunătăți pe cei flămânzi, iar pe cei avuți îi lasă afară deșerti (Luca 1, 50. urm.). Știi, că bunătatea lui Dumnezeu e neobosită și atențiunea Lui neadormită spre toți, mai ales spre săraci și împilați. Știi, că este Provedință, carea cuprinde în sine bunătatea, puterea și înțelepciunea lui Dumnezeu. Bunătatea ne arată ținta, ce nu-i iertat s'o pierdem din vedere, înțelepciunea divină ne arată mijloacele și căile ducătoare la scop, iar atotputernicia lui Dumnezeu ne apără de primejdii și ne ajută, să delăturăm piedecile, ce ne stau în calea mântuirii.

Nu-i iertat deci să ne temem prea mult de oameni, ci datori suntem, să ne încredem în Dumnezeu și în dreptatea cauzei, ce apărăm. Misiunea noastră e sfântă, grea și expusă la cele mai feliurite atacuri. Așa s'a întâmplat totdeauna. Istoria ne spune, că calea misiunilor importante a fost obdusă cu răni de ale lui Iob, cu năcazuri de ale lui Moisi și cu pietrii de pe Golgota, iar Domnul Hristos ne-a spus, că dacă El a fost perzecat, perzecutați vor fi și următorii Lui. El a arătat și arată fiecărui slujitor, ce trebuie să sufere, zicând: „Eu voiu arată lui, câte trebuie să pață el pentru numele meu“ (Fapt. Ap. 9, 16), iar sf. Pavel ne zice și nouă ce a zis Filipeșilor (1, 29), să luptăm, să suferim și să nu ne îngrozim de

nimic, „că vouă vi-s'a dăruit pentru Hristos nu numai pentru El a crede, ci și a pătimi pentru Dânsul,“ dar „credincios este Dumnezeu, carele nu va lăsa pe voi să vă ispitiți mai mult decât puteți, ci împreună cu ispita va face și sfârșitul, ca să o puteți voi suferi“ (I Cor. 10, 13).

În timpuri grele, când se amestecă mizeria cu durerile loviturilor, ingratitudea acelora, cărora le faci bine, cu ura și atacurile acelora, cari ne urăsc în deșert, când tot orizontul e posomorît, când înainte nu vezi decât gheață, ori nori de praf, ce se ridică în drumul, pe care aleargă dușmanul hotărît să atace, — în astfel de timpuri datorința noastră principală e, să privim cât mai des și cât mai atent *Misteriul crucii* și să învățăm dela Hristos a *ne umili, a ne ruga și a ne alipi cu toată dragostea și căldura inimii noastre de Dumnezeu și de biserica noastră*. Datorința noastră e, să scoatem din inimi orice sentiment de frică și desperare, fiindcă acestea olojesc și istovesc puterile ș'apoi, strângându-ne rândurile prin o disciplină rațională și severă, să lucrăm însuflețiți și în perfectă armonie, făcând în chipul acesta primăvară și în inimile înghețate și în cele împietrite.

În timpuri grele nu ne este iertat a ne dimitte la acte de ale sfântului Petru, când cu tăierea urechii servitorului, nici la fapte păcătoase, ce le-a comis acesta în curtea arhiereului, ori la faptele și mai detestabile ale lui Iuda, ci trebuie să ne *umilim*, să recunoaștem că, cauza răului în mare parte zace în noi, că și noi purtăm vina multor rele, ce ne chinuiesc. Umilința aceasta nu-i a se confundă cu pusilanimitatea, cu descurajarea, ori cu un indiferentism rece, provenit din o inimă strâmtă și egoistă. Ea e virtute, ce-și are temelia în Dumnezeu, cu ajutorul căruia putem și suferi și învinge. O astfel de virtute ne eliberează sufletul de considerații omenești, ne ridică în regiuni curate și ne face neînfricați. Psalmistul zice: „Domnul e luminarea mea și Mântuitorul meu, de cine mă voiu teme? Domnul e scutitorul vieții mele, de cine mă voiu înfricoșă? Când se aproprie asupra mea cei ce-mi fac rău, ca să mânânce cărnurile mele. Ceice mă năcăjesc și vrășmașii mei: aceia au slăbit și au căzut. De s'ar rânduî asupra mea tabără, nu se va înfricoșă inima mea“ (26, 1—5), ci „întru tine mă voiu izbăvi de ispita și întru Dumnezeul meu voiu trece zidul“ (17, 32). La acest rezultat vom ajunge nu prin tradarea cauzei sfinte, prin înșelăciune, calumnie, ori violență față de dușman, nici prin lingușiri, vâ-

narea de grații, distincțiuni și prin lăcomie după bunuri vremelnice, ce ne pot da ceice ne urăsc, ci vom putea ajunge prin muncă cinstită și neîntreruptă, depusă în interesul poporului, căruia datori suntem să-i câștigăm elementele de viață: aer, căldură și lumină intelectuală și supranaturală, să-l întărim sufletește și trupește, convinși fiind, că ne va binecuvânta, dacă ne vom împărtăși cu el și bucuriile și durerile vieții.

Domnul Isus în toată viața s'a umilit și ne-a zis și nouă așa limpede: „Învățați dela mine, că blând sunt și smerit cu inima“. Fără virtutea aceasta, viața noastră e o hipocrisie, ori decepția unor iluzii pierdute, ce ne dejosesc, destramă și corump. Cu ea suntem tari. De aceea, de loc nu trebuie să ne îndoim în promisiunea, ce o face Părintele ceresc, când zice: „Aproape e Domnul de cei umiliți la inimă și pe cei smeriți cu duhul va mântui“ (Ps. 33, 17).

Domnul Hristos în mijlocul suferințelor s'a rugat pentru ușurarea chinurilor sale, pentru iertarea dușmanilor săi și ca l'ărintele Lui ceresc, să-i primească sufletul. Cât de splendid este El, când se roagă: „însă nu voia mea, ci a ta să fie“, cât de necuprinsă iubirea, ce pune pe friptele Lui buze cuvintele: „Părinte, iartă-le lor, că nu știu ce fac“, și ce convingere adâncă exprimă, când zice: „Părinte, în mâinile tale îmi dau sufletul meu!“ Procedura aceasta ni-se prezintă ca un stâlp de foc, ca un arătător puternic, ca un îndrumător infalibil, ca o pildă vrednică de urmat, în toată vremea și mai ales în vreme de ispită și de grele încercări.

Noi încă trebuie să aducem *rugăciuni* și jertfe pentru noi și pentru întreg poporul, să cerem cu căldură și deplină încredere: „Mântuiește, Doamne poporul tău și binecuvântă moștenirea ta.“ Și va fi așa, căci adevărul veșnic și-a dat cuvântul, că orice vom cere dela Tatăl în numele Lui, ne va da nouă. Îți aduci aminte, cât de stricat și ingrât a fost poporul israilitean, și Dumnezeu nu l-a mai pedepsit în urma rugăciunii lui Moisi, și când Aron a amestecat în tabără rugăciunea cu fumul de tămâie, a încetat mânia dreptului Judecător, ce pe dreptul eră pornită asupra poporului. Dumnezeu se bucură, când noi cerem, să ne ajute. În Legea Veche a chiar provocat pe preoți să se roage în vreme de năcaz pentru popor, cerându-l așa: „nu da moștenirea ta spre ocară, ca s'o stăpânească pe dansa păgâanii, ca să nu zică în noroade, unde este Dumnezeuul lor?“. La Ezechiel (c. 22) spune Dumnezeu nelegiuirile comise de preoți, de pro-

feții mincinoși, de căpeteniile poporului și de întreg poporul din Ierusalim, și — vorbind omeneste — se plânge, că nu află bărbat drept, care să se întrepună în vremea mâniei Lui, ca să nu piarză cetatea... Și oare, dacă noi cu inimi curate, ori curățite vom stă înaintea lui Dumnezeu și vom cere și vom cerși pace bisericii și mântuire poporului nostru, nu va împlini cererea noastră?

În timpuri grele, când domnește sălbătăcia moravurilor, necredința, lăcomia, obrăsnicia și teroarea, cel mai cuminte și mai salutar lucru este a îndoi actele de pietate, dar nu numai ca religiosul în mânăstire, ori ca pustnicul în deșert, ci și *lucrând și stând fiecare treaz la postul său*. În astfel de timpuri capacitările nici nu ajută, ci înfurie și dau anză la nouă atacuri. Oamenii nu ascultă, ascultă însă Dumnezeu, care ne va ajuta, iar pe contrar îl va desarmă și umplea de frică, știind, că în drumul rău, ce-l calcă, n'are să se lupte cu oameni neputincioși și fără sprijin, ci cu oameni ajutați de Dumnezeu. Ce armă puternică e rugăciunea și cât de puțini o folosesc! În alte vremi, preoții poporului nostru erau săraci și simpli de tot, dar de rugăciunile lor se temeau învățații și legiitorii țării. De acolo legea: „Az oláh popák ne afuriszáljanak“. Acum nu se mai teme nimenea de noi. De ce? Dumnezeu știe! Cred poate, că vieța noastră, zelul și abnegațiunea noastră nu ne aproprie mai tare de Dumnezeu, de cum sunt ei.... Tu ești bun, dar spune drept, vorbit-ai poporului despre primejdia, ce ne amenință, înbărbătatu-l-ai și rugatu-te-ai cu el împreună pentru ajutorul lui Dumnezeu?

Umilindu-ne sincer și rugându-ne fierbinte, în vreme de grele încercări, *ne vom și alipi cu toată inima de biserică*, vom țineă cu intrasigență la credința și legile bisericii și nici de frică, nici de silă, nici ademeniți nu vom jertfi principiile ei.

Rezultatele mari și efectele salutari s'au obținut totdeauna prin apostolia suferinții. Apostolii, episcopii și preoții buni, închinând lui Dumnezeu toată gândirea, toată inima, munca și vieța lor întregă și ținând necurmat și neclintit la învățătura bisericii adevărate, au biruit. Ținuta utilitariștilor, a profeților mincinoși și a fricoșilor, cari îndeamnă biserica, să se acomodeze spiritului lumii acesteia și să cedeze, că-i mai bună pacea, decât războiul, totdeauna a fost dezastruoasă.

Iubite, să nu uităm nici când, că după Vinerea mare a urmat Dumineca luminătei Învieri!

Să suferim, umilindu-ne. să ne rugăm și pentru noi și pentru ceice ne urăsc și ne fac strâmbătate și cu cât se înmulțesc și îngreunează mai mult nefericirile, cu atât să ne alipim mai cu încredere și mai sincer de Dumnezeu, înbărbătând pe toți și zicându-le: Sus să avem inimile! Să ne strângem rândurile și să sporim în virtuți, apoi vie orice valuri!

Te îmbrățișez cu frățescă dragoste

SENIOR.

CRONICĂ.

Episcopia gr.-cat. maghiară a ajuns rubrică istorică în coloanele ziaristice din Ungaria.

Din foile maghiare, zi de zi, se revarsă asupra bisericii noastre cele mai infame și mai perfide însinuări și calumnii, cele mai sfruntate minciuni și cele mai teribile amenințări, așa cât foile noastre abia răzbesc cu simpla înregistrare! — Ceea ce se scrie în aceste foi, are însă ca urmare lămurirea situației, invederându-se tot mai mult, că chestiunea episcopiei maghiare gr.-catolice nu este chestiune bisericească și nu e chestiune greco-catolică, ori cât de mult s'ar sili chiar și organul, catolic, dar orbit de șovinism, „Alkotmány“, să prezinte înființarea episcopiei maghiare ca o necesitate sufletească și religioasă, ori ca un triumf al catolicismului. Bine răspunde „Unirea“, într'un număr anterior, că nu este vorba să se dea drepturi bisericii catolice, ci să se facă o biserică a cărei părinte să fie statul, și în care nu Dumnezeu să poruncească, ci guvernul, iar autoritățile civile să se poată jucă cu ea și să poată dispune după plac, ca și de o instituție „reg. ung.“ Ingrijirea aceasta exagerată, din bun senin, de interesele sufletești ale „maghiarilor“ greco-catolici, și de progresul catolicismului, ori al unirii, carea „încă nu a realizat nădejțile legate de ea, 'căci nu a introdus încă cultul sf. Ștefan, nu a primit nici până azi calendarul gregorian“ etc.! — această îngrijire exagerată prea evident poartă marca și stigmatul *fariseimului*, decât ca să ne mai amăgească pe noi, ori să poată amăgi pe cei cari vreau să vadă limpede și cu ochi nepreocupați în această chestiune Străinătatea însăși, prin rostul frunțașului organ catolic: „Schlesische Volkszeitung“ (vezi nr. 23 al „Unirii“) vine să desvăluie toată fățaria și toată perfidia cu carea se lucră în contra bisericii românești unite!

Tot la acest loc, credem că trebuie să spunem, sine ira et studio, un cuvânt și despre chestiunea »ghiarălor schismei«. Nu putem decât să infierăm, cu toată energia, cele câteva încercări, ce e drept, timide și nehotărâte, ce s'au făcut -- nu în organele noastre confesionale, ci în organe cu pretenție de imparțialitate în materie confesională, încercări de a face capital confesional din planul înființării episcopiei gr.-cat. maghiare. Oamenii cu judecata sănătoasă și-au dat numai decât seamă că primejdia amenință deocamdată, e drept, biserica unită, dar reușita înființării episcopiei maghiare gr.-cat., e numai o etapă a triumfului șovinistic, pe care îl va încoronă mitra episcopului maghiar greco-oriental.

Am dori ca asupra acestui punct, și asupra concluziilor ce se pot scoate dintr'însul, să nu mai întimpinăm în coloane de ale foilor noastre vorbe așa de nechibzuite și nerumegate.

Cuvintele „unui preot gr.-cat.“, autorul unui bine scris articol din „Tribuna“ nr. 42, ori ale „Unirii“ nr. 25, le recomandăm spre sinceră meditare aceluia, cari ar mai avea pofta de-a — pescui în turbure! (m.)

*

Oaspe neașteptat. Mai zilele trecute mi-a fost dat, vrând-nevrând, să asist la o discuție iscată între doi învățători gr. cat. Tema aleasă eră cât să poate de interesantă, scoasă din coloanele socialistului „Uj Korszak“.

Mă nimerisem tocmai în toiul discuției, când un frate, cu o păcătoasă inconștiență, grămădeă cu laude gestul demonic al fițuicei democrato-francmason. Spuneă cu o grotescă emfază: „În sfârșit au sosit și pentru învățătorimea noastră zorile re-deșteptării, de-acum nu ne vor mai țineă încătușate învățăturile închipuie ale religiunii. Deacum poate toca popa, câtu-i place în predică. Am să-i arăt, că mai iute prinde tâlcul care eu îl voiu da poporului. Viața Die, singur viața este adevărata școală. Iar noi vom luptă pentru realizarea principiilor moderne. A trecut vremea boscoanelor, lumina ne bate la ușă, auzi Die la ușă, ori de nu crezi, poștește“. Și-i întinse numărul cel mai proaspet din pomenita fabricație: Nr. 8.

I-am cerut voe, să-mi permită a trece în revistă gogomăniile, cari umpleau câteva coloane. Eram în curat. Obicinuitele calumnii și acuze, cunoscute de pe airea: preoțimea este o ceată de găgăuți șarlatani, învățătorimea ar trebui să

lupte din răzputeri pentru statificarea tuturor școalelor. Preoților li-să plătește și slujba, iar noi învățătorii ne luptăm cu neagra mizerie. Până când?

Și această revistă dd. învățători o primesc gratuit. Blamele sunt îmbrăcate în haină frumoasă și cuceresc. Urmarea firească nu poate fi altă, decât că până când azi înjghebaria episcopiiilor tendențioase întâmpină rezistența, mâne-poi-mâne vom fi atăcați la noi acasă. Credem, că organul dascălimei noastre „Foiaia scolastică“ ar trebui să încerce în modul cel mai serios o paralizare a efectelor dezastruoase ale revistei „Uj Korszak“: prin veștețirea, la timp și cu aplomb a tuturor înșinuățiilor ei murdare. (1).

*

Misionari protestanți și misionari catolici în China. Din prilejul recentelor tulburări din China, împotriva dinastiei Mandju, vestitul ziar liberal „Frankfurter Zeitung“ publică următoarele șire, într'o corespondință ce i-s'a trimis din Shanghai, la sfârșitul lui Ianuarie:

„Misionarii protestanți, cari au lucrat până acum în interiorul Chinei, vor fi ajuns deja la adăpost sigur, unde nu sunt așa de expuși unei izbucniri neașteptate a urei poporului, ca și în stațiunile de până acuma, departe de țărmul mării ori de Yangtsekiang. E vorba mai ales de misionari de origine britică, mulți canadieni, precum și americani și scandinavi. În aceeaș vreme, vestitorii credinței catolice rămân și mai departe la posturile lor, fiindcă regulele lor le interzic, în chip absolut, de a-și părăsi turma. Acolo nime nu-i poate apăra. De prezent ar fi în stațiunile din interiorul țării preste 800 misionari și preoți francezi, vre-o 140 belgieni și vre-o 200 spanioli și italieni. Numărul călugărițelor încă trebuie să fie destul de însemnat. Pe când, d. e., misionarii protestanți din provincia Szechuan unde astăzi toate sunt resturnate de-a valma, au preferat, înainte cu câțava vreme, să nu se mai expună stărilor foarte nesigure de acolo, pe atunci în Tșengtu, capitala provinciei numite, 32 de preoți și călugărițe franceze își împlinesc mai departe datorințele, conducând spitalele și asilele orfanilor de acolo. Aceștia vor rămânea, *între orice împrejurări*, acolo. Nu se poate tăgădui că *o astfel de abnegație și un astfel spirit de jertfă* este impunător. Dacă s'ar întâmpla acum (ceea ce nici de cum nu este neprobabil) ca ura Chinezilor împotriva Mandjurienilor să se abată de odată asupra străinilor,

atunci toți apusenii rămași în interiorul țerii ar cădea jertfă furiei plebei, tocmai așa cum s'a întâmplat acelaș lucru în nefericitul an al răscoalei Boxerilor". — Lauda vine dela un dușman al misionarilor catolici, cu atâta este mai prețioasă! (m).

*

Congresul euharistic dela Viena. Dincolo de Laita, în orașul împărătesc al Vienei, se fac celea mai grandioase pregătiri pentru primirea și reușita celui de al 23-lea congres euharistic a toată lumea. În Septemvrie, Viena va putea saluta între zidurile ei, adunați în numele celui mai înalt adevăr al religiei creștine, pe reprezentanții din toate părțile lumii, a celorce se închină și mărturisesc taina sfinteii Euharistii, taina prezenței reale a trupului și sângelui Domnului sub înfățișarea pâinei și a vinului — Chiar de aceea, tot ce poartă un nume și ocupă o poziție în țara și orașul, care va avea onoarea să cuprindă la sine acest congres, toți, repet, s'au pus la dispoziția bunei reușite. Insuș bătrânul Monarh a promis, că cu prezența sa va înălța solemnitatea acelor zile, la cari supremul cap al bisericii catolice încă va fi de față, prin delegatul său special.

Credem, că vom avea prilej să revenim asupra programei congresului. — Atâta e sigur că, precum la congresele de până acuma, au luat parte delegații și reprezentanții bisericilor catolice din toate părțile lumii, așa va fi și la congresul din Viena: vor veni și vor prezenta omagiul lor de adorare tainei euharistice, reprezentanții tuturor neamurilor catolice. Salutul lor se va rosti, de pe amvonul catedralei sfântului Ștefan; despre credința și cultul euharistic al singuraticelor neamuri creștine se va vorbi cu graiul și cu ființa de față înaintea reprezentanților lumii catolice'

La alt loc al revistei noastre se apreciază importanța congreselor de natura celei din Septemvrie dela Viena, din punctul de vedere religios și al credinței catolice. — Noi ne gândim însă și la aceea, că biserica noastră s'ar putea manifesta și ea, cu prilejul acelu congres, ca o zală din catena bogată a neamurilor, cari formează laolaltă unitatea catolică. Ne gândim că, *chiar în zilele de acuma*, ar fi cum nu se poate mai potrivit, ca *în congresul*, care este *al tuturor neamurilor catolice de pe toată suprafața pământului*, să se audă și *glasul bisericii românești* unite.

Mai aproape de noi abia va veni, în curînd, acest congres, și de aceea prilejul binevenit de a se remarcă biserica noastră în fața reprezentanților lumii întregi, cu nici un preț nu ar trebui lăsat să ne scape.

Credem, că vom mai reveni asupra acestei idei. (m).

*

Câți francmasoni sunt pe lume? Credem, că nu va fi fără interes, să publicăm, după Nr. din 15 Februarie a. c. a

revistei francmasonice „*Kelet*“ din Budapesta numărul acestor cavaleri, cari folosindu-se de toate mijloacele, lucrează în ascuns, dar de multeori cu rezultate vădite pentru biruința ideilor dușmane bisericii și credinței. Datele sunt cât se poate de autentice, fiind scoase din Calendariul mondial al sectei, întocmit de conducătorul biroului francmasonic internațional.

La începutul acestui an au fost cu totul 22,910 loje, având 2,029.936 membrii. Mai mulți francmasoni are America nordică, unde sunt peste un milion și jumătate în 14,887 de loje. După America nordică urmează apoi îndată Europa — se putea altfel? — cu peste 6 mii de loje de cari se țin 383.549 frați trei-punctați. Celelalte continente încă n'au „fericirea“ de a fi trecut numărul de o mie a lojelor. Mai tare se apropie de acest număr Australia, cu 862 loje, apoi urmează America sudică cu 719 loje, în Asia să tot fie 100, iar Africa cea „barbară“ numără abia 28 de loje, cu 750 membrii.

Ar fi și mai interesant, să știm cum se împărțesc aceste 2 milioane și aproape 30 mii de francmasoni după naționalitate și după religie. În Ungaria noastră, mai mult ca sigur, majoritatea absolută s'ar găsi că e recrutată dintre aceia, cari oarecând au fost neamul ales al lui Dumnezeu. (ar.)

*

Presa socialdemocrată din Germania avu la capetul anului 1910, 78 gazete de zi, cu 1.160,000 abonați. Cu 6 ani înainte, în 1904, numărul abonaților eră 599,880, va să zică în vreme de 6 ani numărul abonaților s'a duplicat. — Faptul acesta explică întărirea ideii socialdemocrate, așa cât a fost cu puțință ca, la alegerile din Ianuarie a. c., socialdemocrații, ajutați și de liberali, să întrunească majoritatea relativă a deputaților din parlamentul Germaniei. Socotind numărul voturilor date pentru candidații la deputație socialdemocrați, cu aproximativ 4.000,000, avem, tot la 4 alegători, câte un abonat socialdemocrat. Idealul, firește, e ca fiecare socialdemocrat să fie totodată și un cetitor socialdemocrat zilnic! — Ce să zicem noi, cu bietele noastre jurnale, cari tânjesc de azi, pe mâne? (m).

Cărți și reviste.

Preotul *Constantin Gh. Andrei* parohul comunei Șindilari—Mera (România), a scos și în broșură o conferință a sa »*Despre Adventiști*«, ținută anul trecut în Focșani, cu ocazia conferințelor generale pastorale.

Intr'ânsa adventismul e prezentat ca o însemnată primejdie pentru credința ortodoxă, a cărei apărare și întărire nu se face cu destulă dragoste și pricepere din partea celor chemați. Intre hotarele României secta adventiștilor a fost introdusă din partea unui misionar german, Konrad cu numele, și astăzi după abia zece ani de când există în țară, ea numără peste 5 mii de aderenți, mare parte Români de pela marginile orașelor. Cu încetul molima prinde însă rădăcini și la sate. Pentru scopuri de propagandă secta setoasă de prozelitism desvoaltă multă energie și cuvântul misionarilor fanatici e sprijit deja și la Românii din țară de o revistă a lor, care iese în București, numită »Semnele Timpului«.

Adventiștii, numiți și Sabatiști sau Sâmbătași, după ziua Sâmbetei, care le este singura zi de sărbătoare, sunt o secta protestantă, care își are însă și învățăturile dar mai ales practicele sale particulare, de-un colorit mistic, determinat de ideea principală a apropiatei a doua-veniri a Mântuitorului Hristos, și a împărăției sale milenare. Credințele protestantismului în adventism sunt inficiate cu vechile rătăcirii chiliastice, pentru sprijinirea cărora se învoacă aceleși texte pauline cași pe vremea când misticismul chiliastic inficiase catolicismul.

Păr. Andrei, în broșura sa de abia 21 pagini, lămurește destul de bine asupra credințelor și practicei adventiștilor, ba încearcă chiar și o combatere, care lasă însă mult de dorit. Dar ea nici nu putea fi cuprinsă în cadrele unei conferințe, a cărei publicare are, credem, mai mult menirea să atragă atenția cercurilor competente asupra unei mai bune îngrijiri sufletești a poporului nostru încă foarte credincios. Și asta se ajunge. (ar).

*

De curând ni-s'a trimis din partea prof. dela școala normală (preparandia) din Blaj, dl *Nicolae Pop* cartea intitulată: *Sădirea și cultivarea viei*. Ea s'a tipărit încă în 1908, și pe aceea vreme s'au spus multe cuvinte de laudă la adresa acestei cărți, premiate din partea ministeriului nostru de agricultură, așa că cine dorește o informație mai amănunțită, n'are decât să răsfoiască oricare publicație românească de pe atunci.

Increștând această publicație, care se ocupă de o temă pururea actuală, și care poate fi întrebuințată cu mult folos și din partea acelorora, cari vor conferenția poporului în cadrele despărțămintelor Asociațiunei, credem că facem bun serviciu cetitorilor nostri, amintind și aceea că ea se vinde cu prețul de 2 cor., și se poate procura atât dela autor cât și dela librăria.

seminarială din Blaj. Din parte-ne o recomandăm călduros, fiind convingși, că ea poate să aducă cele mai reale servicii tuturor, cari înțeleg rostul și foloasele viticulturii. (ar).

*

»*Gazeta Transilvaniei*» din Brașov are în nrul 32 din 24 Februarie c. o foiță cu titlul provocător, dar foarte nimerit pentru conținutul ei »Minciuna«. De când am cetit faimoasele »Minciuni convenționale« ale jidovului sionist Max Nordau, n'am mai avut în mână o scriere cu nume mai acomodată ca foiletonul acesta. Analiza acestei mixturi francmazono-pocăite și moderniste ne-ar duce prea departe, permită-ne însă onorabila redacție a o face băgătoare de samă, că de dragul soneriei frazelor bine ticluite, dar absolut »mincinoase« să nu mai bruscheze sentimentele abonenților săi, recrutați în mare parte dintre preoții, cari sunt »fii ai dogmelor« și ostași ai »cetății pline de bălării fantazmagoriei și smei dogmatici cu câte trei și șapte capete«, și mai cultivă și vor să cultive în »grădina sufletului toată bălăria netrebnică a atâtor dogme și prejudecați...« și preste toate se pleacă înaintea »papei îmbătrânit al Romei eterne«.

»*Gazeta Trans.*«, care — spre cinstea ei fie zis — în săptămânile din urmă ș'a luat partea cuvenită din revoalta deamnă, ce a stârnit atentatul îndreptat în contra neamului nostru pe teren bisericesc, de sigur știe prea bine, că »papa îmbătrânit al Romei eterne«, dela care atârnăm prin legătura »bălăriei de dogme«, este un puternic stâlp fără de care, cine știe dacă s'ar afla în țara aceasta cetitori pe sama cărora să iasă »G. Tr.« și surorile ei românești? Iar dacă știe aceasta, o rugăm să suprimă pe viitor publicarea »minciunilor«. (vc).

*

Păr. Virgil Pop din Gerliște continuă a ține la suprafață ideea »reunirii bisericilor românești«. În »*Progresul*« din Oravița, unde a scris mai mulți articoli în aceasta materie, mai nou (nr. 7 din 17 Februarie 1912), se ocupă de unul dintre punctele dogmatice, cari despart bisericile noastre, și anume de purgator, arătând că în acest punct de fapt nu există decât aceea deosebire, că în biserica ortodoxă purgatoriul catolicilor se cheamă: iad, din care omul poate să scape. Totuși se reduce deci la o deosebire de numire.

La sfârșitul articolului păr. Pop scrie aceste: »Să nu fiu rău înțeles. N'am pledat nici când, și nici prin aceste rânduri nu agit, Doamne ferește, pentru una ori alta dintre bisericile noastre, ci am zis, și voi zice totdeauna: nu-i păcat de Dum»

nezeu să ne lăsăm de bună voie despărțiți în două tabere?» — Ei bine, aici nu-l mai înțelegem pe păr. Pop. Noi știm, că păr. Pop a pledat, în trecut pentru biserica unită, și credem că de dragul *ideei* reuniunii bisericilor române nu va pleda nici în viitor, decât tot pentru aceeași biserică (ar).

*

Revista trimestrială a profesorului de universitate Dr. Ioan Kiss, »*Hittudományi Folyóirat*«, în numărul ultim, pe lângă multe alte articole de actualitate teologică și filozofică, se ocupă și de o chestie eminentemente socială, de criza moralei laice. Autorul articolului de mare importanță, care este prof. de universitate, Dr. Victor Concha, dovedește cât se poate de temeinic, că morala laică, din punct de vedere teoretic, ca sistem filozofic a eșuat cu totul, fiindcă este un complex bizar de principii, ce se exclud, și nici decât nu este un sistem bine încheiat. Toate afirmațiile sale, cari sprijinesc aceasta concluzie, le ilustrează deplin cu pilde grăitoare, luate din viața națională, socială, morală și bisericească a Franței, a acestui stat »modern«, care eliminând din tot cuprinsul republicii oficiale morala întemeiată pe religie — a introdus pe toată linia morală laică, ajungând în demoralizare până acolo, încât cei 120.000 de învățători laici trebuie să fie instruiți despre iubirea de patrie din partea ofițerilor miliției franceze.

Să vede, că cineva a trebuit să încerce și cu morala laică, a cărei criză, atât teoretică, cât și practică, constituie un far luminos pentru orientarea celor cari pot învăța din pășania altora.

»*Hittudományi Folyóirat*« se poate abonă dela redactorul ei (Budapesta IX. Mátyás u. 18.), pentru prețul de 10 cor. pe an. Cu proxumul număr ea intră în anul al XXIII-lea. (ar).

Cărți întrate la redacție:

Constantin Gh. Andrei, Despre Adventiști. Conferință ținută în Focșani, Ploești 1912. Prețul 50 bani.

Nicolae Pop, Sădirea și cultivarea viei. Blaj 1908. Prețul 2 coroane.

Th. D. Speranția, Teatru de familie. București 1912. Prețul 2 lei.

Spiridon Popescu, Zori de Iulie. Nuvele și Schițe. București. 1912. Prețul 2 lei.

St. O. Iosif, Din legendele neamului Hohenzollern. (Biblioteca soc. „Steaua“ Nr. 24). București 1912. Prețul 20 bani.

Ioan Dragoslav, Flori și Povești. (Biblioteca soc. „Steaua“ Nr. 25). București 1912. Prețul 20 bani.

Ion Grămadă, Din Bucovina de altă dată (Bibl. soc. „Steaua“ Nr. 26). București 1912. Prețul 20 bani.

I. Slavici, Românii de preste Carpați. (Biblioteca soc. „Steaua“ Nr. 27). București 1912. Prețul 20 bani.

Cristu S. Negoescu, Colinde și cântece de stea. (Biblioteca soc. „Steaua“ Nr. 28). București. 1912. Prețul 20 bani.

Ludovic Dăuș, Satana. (Biblioteca pentru toți Nr. 732—733). București. 1912. Prețul 60 bani.

Raportul anual al „Societății meseriașilor din Blaj“ (Anul IX.). Blaj 1912.

TELEFON.

R. Cluj. Că societățile și tovarășiile noastre nu sunt străbătute de spirit profund religios, nici chiar acele, cari sunt conduse de clerici, nu e tocmai mare mirare. — Deocamdată trebuie să ne bucurăm și numai de înjghebarul lor, și de binele ce-l pot aduce din punct de vedere național. Cu vreme, și încă destul de curând, se va adăuga și spiritul religios: ba pe alocurea, ca bunăoară aici în Blaj, s'au și făcut frumoase începuturi în direcția aceasta.

B. Șimleul Silvaniei. Nu am primit nimic dela D-Voastră, și așa nu știm despre ce e vorba. Să nu fie deci cu supărare, dacă Vă rugăm să ne faceți de nou comunicatul, la care doriți răspunsul nostru. Și mai bine e, dacă ne trimiteți deadreptul lucrările, de cari amintiți.

P. Silvașul-român. Aveți tot dreptul, sunteți achitat până la sfârșitul anului 1912.

Mai multora! Ne-am ținut de cuvânt, sistând revista! Încassarile prin chitanța rambursată ne-au lămurit socoțile administrației: de acuma știm cine dorește revista și cine nu. Pe viitor, vezi bine, ea va merge iarăș, la expresă dorința.

SUMARUL:

Alexandru Pop: Cuitul euharistic. — **Zenove Păclișan:** Condamnarea episcopnuii Ilie Iorest (1640—1643). — **Dr. Alexandru Nicolescu:** Deosebirea numerică a păcatelor (II). — **Senior:** Ținuta noastră în timpuri greie. (Scrisoare). — **Cronică:** Episcopia gr-cat. maghiară (m.); Oaspe neașteptat (i); Misionari protestanți și misionari catolici în China (m.); Congresul euharistic dela Viena. (m.); Câți francmasoni sunt pe lume (ar.); Presa socialdemocrată din Germania (m.) — **Cărți și reviste:** Constantin Gh. Andrei: Despre Adventiști (ar.); Nicolae Pop: Sădirea și cultivarea viei (ar.); »Gazeta Transilvaniei« (vc.); »Progresul« (ar.); »Hittudományi Folyóirat« (ar.); Cărți întrate la redacție. — **Telefon.**

Pentru redacție răspunde: Dr. Alexandru Rusu.
Proprietar-editor: Membrii redacției.